

B i d r a g

til

Belysning af Spørgsmaalet om Københavns Tilbagegang.

Af

Aleksis Petersen-Studnitz.

Paa de følgende Blade vil der findes samlet endel statistiske Notitser vedrørende forskellige Symptomer paa vor Hovedstads økonomiske Trivsel. — Med nogle Oplysninger om Folkemængdens Tilvæxt-Forhold og om den Maade, hvorpaa Tilvæxten kommer frem, om væsenligst ved Fødslernes Overskud over Dødsfaldene eller ved Indvandringens Overskud over Udvandringen aabnes Fremstillingen. Derefter følger Oplysninger om Skatteborgernes Antal og antagne Indtægt og om forskellige Erhvervsforhold. Da en fortløbende Industri-Statistik savnes, maa man hjælpe sig med forskellige Smaaoplysninger om de aarligt udstedte Næringsadkomster, om Antal af Fabriker og fabrikmæssigt drevne Værksteder, i hvilke der arbejder Børn og unge Mennesker, om Stigningen i Tallet af Dampkedler m. m. Disse Smaaoplysninger rækker vel hver for sig ikke meget vidt; men sete i Forbindelse med hvad der forøvrigt kan fremskaffes, faar de dog nogen Betydning. Om Stadens Ind- og Udførsel

haves en fortløbende Statistik; kun er der den store Mangel ved den — som ved saa megen anden Statistik —, at den offentliggøres med for stor Sendrægtighed, — netop ét Aar senere end den kunde og burde offentliggøres; derved reduceres den Interesse, den har, til at være af kun historisk Art; den aktuelle Betydning, som den ellers kunde have, gaar tabt. Mere à jour er Statistiken vedrørende Handelsflaade og Skibsfart, Jernbanetrafik og andet Samfærdselsvæsen. Oplysningerne om Sporvejstrafiken, Post-, Telegraf- og Telefon-Væsen, Børsforhold og Pengemarkedet kan i alt Fald for en stor Del føres ned lige til den nyeste Tid, til Udgangen af det sidst udrundne Aar. Ogsaa endel Oplysninger om Forhold, der falder ind under, hvad man kalder »Moralstatistiken«, Oplysninger om Theatre og Forlystelses-Anstalter, om Tyverier, om Selvmord m. m. skal i det følgende blive meddelte. Fremdeles Oplysninger om Assistenshuset, de private Pantelaanere, Fattigvæsenet og andre Forhold, der har Betydning for det foreliggende Spørgsmaal.

Om alle de Symptomer, der i det følgende vil blive berørte, gælder det, at de hver for sig ikke kan afgøre Spørgsmaalet. De maa ses i Forbindelse med hverandre, — og hvis de da overvejende peger i samme Retning, vil de yde en Vejledning med Hensyn til Vurderingen af den økonomiske Bevægelse.

I et Tidsskrift som nærværende, hvor Pladsen er temmeligt snævert begrænset, kan selvfølgelig ikke Alt tages med; — der maa vælges, vælges og vrages. Og naar der, som i den følgende Fremstilling, fremdrages et forholdsvis stort Antal Momenter, saa bliver det en nødvendig Følge deraf: at hvert enkelt kun kan behandles i Korthed. Hvert enkelt af de fremdragne Punkter kunde gøres til Genstand for en selvstændig Afhandling. Men her var Formaalet ikke at skrive en hel Række af Afhandlinger, ejheller nogen hel Bog; —

Formaalet var kun det: i en enkelt Tidsskrift-Artikel at pege paa forskellige Symptomer paa vor Hovedstads Velstands-Forhold, og at antyde hvilken statistisk Oplysning (der findes derom, især i de kommunale og andre officielle Beretninger.

For forskellige godhedsfuldt meddelte Oplysninger aflægger Forf. herved sin Tak.

Folkemængden.

Da der ikke siden d. 1. Februar 1885 har været afholdt nogen Folketælling i København, maa man, hvis man vil danne sig et Skøn om Folkemængdens Størrelse til senere Tidspunkter end d. 1. Februar 1885, hjælpe sig med mer eller mindre usikre Kalkulationer, navnlig med de Beregninger, der kan anstilles paa Basis af Optællingerne af Politiets halvaarlige Mandtalslister. Disse Beregninger er imidlertid, som anført, kun usikre, og det er altsaa kun med alt Forbehold, at vi anfører, at Københavns Folkemængde ved Begyndelsen af 1888 anslaaes til omtrent 300,000 Personer, — Frederiksberg og Sundbyerne ikke medregnede. Ved Folketællingen den 1. Februar 1885 taltes 280,000; — i tre Aar skulde Byens Folkemængde saaledes være stegen med omtrent 20,000.

I Folketallet er der altsaa, absolut set, ingen Tilbagegang, men tværtimod en Stigning. Om der kan tales om en relativ Tilbagegang, er et andet Spørgsmaal.

Københavns Indvaanerantal var

1801	1834	1840	1845	1855	1860
101,000	119,000	121,000	127,000	144,000	155,000
	1870	1880	1885	1888	
	181,000	235,000	280,000	300,000	(kalkulatorisk).

Folkemængdens gennemsnitlige aarlige Tilvæxt, udtrykt i Procenter, var:

1801-34	1834-40	1840-45	1845-55	1855-60
0,50	0,21	0,97	1,25	1,56
	1860-70	1870-80	1880-85	1885-88
	1,57	2,62	3,58	c. 2.

Tilvæxt-Procenten har altsaa — hvis man tør holde sig til det kalkulatoriske Tal for 1888 — ganske vist i det sidste Tiaar været adskilligt lavere, end den var i de foregaaende femten Aar 1870—85, — og for saa vidt kan der tales om en relativ Tilbagegang, — men den er større end den var i Tiden før 1870, ja den har ogsaa i de sidste tre Aar været omtrent to Gange større end den Tilvæxt-Procent, der gælder for Danmark som Helhed. København voxer saaledes fremdeles paa det øvrige Lands Bekostning.

Paa den relative Tilbagegang, der har været i 1885—88, bødes der imidlertid noget derved, at Tilvæksten paa Frederiksberg, Københavns naturlige Appendix, i de tre Aar har været saa overordenligt stor: fra c. 35,000 Indv. i 1885 er den frederiksbergske Befolkning voxet til c. 43,000 i 1888, — en Tilvæxt paa omtrent 23 pCt. i kun tre Aar! Naar Københavns naturlige Forstæder medregnedes, vilde altsaa de ovenfor angivne Resultater noget modificeres. Men hvad enten vi holder os til Staden »København« i administrativ Forstand, eller vi tager Byen med dens naturlige Appen-

dixer, — saa meget er sikkert: den langsommere Befolkningstilvæxt har hverken noget Overraskende eller noget Foruroligende ved sig. Ja, skulde i de kommende Aar Befolkningstilvæksten gaa endog betydeligt ned under, hvad den har været i de tarvelige Aar 1885—88, saa skal vi ikke ængste os derover, og ejheller undre os derover. Tværtimod vilde det være overraskende og foruroligende, om Københavns Folkemængde blev ved med at stige med de Tilvæxt-Procenter, der siden 1870 har været de sædvanlige. At Folk har kunnet tro, at Byen skulde blive ved med at voxe efter samme Maalestok som den, hvorefter den har voxet i den sidste Menneskealder! Inden man saa sig om, vilde man jo komme til meningsløse Resultater, om Byens Befolkning blev ved med at voxe med 4 eller 3 eller blot 2 pCt. aarlig, medens hele Landets kun voxer med 1 pCt. Enhver maa kunne sige sig selv, at et Omslag maa komme, — og i en overskuelig Fremtid. Naar der nu lever omtrent en Syvendedel af hele Landets Befolkning i den ene By, — saa er allerede denne Brøk abnorm stor, og vel kan den voxe endel endnu, men der er dog Grænser for dens yderligere Væxt, — og ikke fjerntliggende Grænser.

Nedgangen i Tilvæxt-Procenten i det sidste Treaar er saaledes i og for sig hverken overraskende eller foruroligende; — men det kunde jo være, at den skyldes Aarsager, der kunde udlægges som Symptomer paa nedadgaaende økonomiske Konjunkturer. Den aftagende Tilvæxt skyldes nu ikke noget aftagende Fødselsoverskud, — dette har tværtimod i de sidste tre Aar under Et været større end tidligere; nej den skyldes

Den aftagende Indvandring*).

Hvis man opløser Treaaret 1885—88 i dets enkelte Aar eller i dets sex Halvaar eller deler det i endnu mindre Dele, vil man se, at der i enkelte mindre Tidsafsnit endog er udvandret flere fra København end der er indvandret dertil. Medens det gennemsnitlige Indvandrings-Overskud i 1801—70 udgjorde 0,5 pCt. af Middelbefolkningen, i 1870—75 endog 2,6 pCt., i 1875—80 1,1 og i 1880—85 2,1, — var der, eller rettere: synes**) der at have været et lille Udvandrings-Overskud (maaske $\frac{1}{5}$ pCt.) fra Febr. 1885 til Maj 1886. I det følgende Aar Maj 1886—Maj 1887 synes der vel at være indvandret lidt flere Personer, end der udvandrede; men Indvandringen eller rettere Indvandrings-Overskudet***), synes at have været saa ringe, at det slet ikke kan siges at have haft nogen Betydning for Folkemængdens Forøgelse. Til Gengæld maa der, efter Mandtalslisterne fra November 1887 at dømme, efter Maj 1887 atter have været en endog ganske anelig Indvandring. Maaske nu denne atter afløses af et Udvandrings-Overskud i Vinteren 1887—88, ligesom der ogsaa i den foregaaende Vinter synes at have været Udvandringsoverskud. Det gaar, som man vil se, slet ikke an at sammenstille et enkelt Aars,

*) Jfr. forskellige Indberetninger af 1886 og 1887 fra Chefen for Kommunens statistiske Kontor til Magistraten.

**) d. v. s. naar man regner med de usikre kalkulatoriske Tal, som man maa hjælpe sig med for Tiden efter 1885.

***) Man véd jo ikke, hvormange Personer der er ind- og udvandret; men maa nøje sig med et Skøn over det Plus eller Minus, Ind- eller Udvandringen maatte opvise; man kan gøre sig et Skøn om Differencen, uden at vide mellem hvilke to Tal Differencen er Difference.

endsige et Halvaars, Ind- og Udvandring med Indvandrings-Overskudet fra et helt Femaar (endsige et saa langt Aaremaal som 1801—70); — hvilke Svingninger op og ned kan ikke et længere Aaremaals enkelte Af-snit opvise! Holder man sig da til hele Treaaret 1885—88 under Et, saa udviser dette dog aldeles sikkert et Overskud af Indvandring. Dette Indvandrings-Overskud er ubestrideligt mindre end Indvandrings-Overskudet i de nærmest foregaaende Perioder; men denne Tilbagegang tør ikke uden videre udlægges som et Indicium paa Hovedstadens økonomiske Tilbagegang. Vel er Ud- og Indvandring i vore Dage, hvor det økonomiske Motiv er det overvejende (men dog ikke ene bestemmende) ved Folkevandringen, et Symptom af Betydning; men man maa ikke overse de ejendommelige Forhold, som den danske Hovedstad udviser: den indeslutter, som sagt, allerede nu en abnorm stor Del af Landets Befolkning indenfor sine Mure; den kan visselig endnu øve sin Storstads-Tiltrækning, — men helt affolke det omgivende Land kan den dog ikke, og om den i de kommende Aar blot skulde voxe ved sin egen naturlige Væxt, ved sit Fødsels-Overskud, saa vilde det i og for sig være ganske rimeligt.

Endelig bør ogsaa dette have i Erindring: naar Folk »udvandrer« fra København til Københavns økonomiske, men ikke administrative Forstæder, Frederiksberg, Sundbyerne m. m., saa er denne Afgang fra København jo kun formel. Ganske vist er den relativt enorme Tilvæxt paa Frederiksberg absolut set ikke saa stor, at den kan dække den samtidige Aftagen af Tilvæxt-Forholdene i København; — men man maa dog ikke undlade at tage den med i Betragtning. —

Kun om Differencen mellem Til- og Fra-Strømningen véd man noget; men hvormange, der i Aarets Løb har forladt Byen, og hvormange, der er gaaet til den, derom har man ingen Oplysning, skønt Oplysning derom kunde være interessant og nyttig. Kun om de

oversøiske Udvandrere

skaffer Politiet nogen Oplysning. Af Politiets Opgivelser ses det, at der i 1887 befordredes ved de i København værende Udvandringsagenter 1666 Personer, hvis sidste Opholdssted angaves at være København, samt 6140 Personer fra det øvrige Danmark (foruden 7042 Personer fra Sverig og 987 fra det øvrige Udland, Alt i Alt 15,835). Dertil kom saa de Mormoner, der befordredes fra København til England for derfra at befordres videre til Utah, og som ikke var forsynede med Kontrakter, nemlig: 278 fra Danmark (samt 213 fra Sverig; sammen med fornævnte 15,835 Udvandrere altsaa en Sum af 16,326).

Medens Tallet af udvandrede Mormoner i 1887 var noget under det normale, er de øvrige Tal usædvanligt høje, næsten enestaaende høje. Tallet af Udvandrere, som hvis sidste Opholdssted København opgaves, var

1877	460	1882	1330
1878	288	1883	1172
1879	357	1884	874
1880	609	1885	780
1881	922	1886	1138
		1887	1666

Maaske er disse Tal ikke ganske ensartede, saa at de allerede af den Grund ikke kunne bruges til Sam-

menligninger; men selv om de skulde være sammenlignelige, er det aldeles øjensynligt, at de ikke siger noget om Tidernes Daarlighed eller Ikke-Daarlighed. Man tror ofte, at Folk udvandrer i de daarlige Aar, og bliver hjemme i de gode; — men Statistiken siger snarere det modsatte. Og Grunden er tydelig nok: den økonomiske Solidaritet, der i vore Dage bestaar mellem Landene, gør, at de økonomiske Bevægelser i de forskellige Kulturlande i Reglen følges nogenlunde ad: er Tiderne gode hos os, saa udvandrer Folk dog, navnlig naar der kommer fristende Efterretninger fra Amerika og de andre Udvandrings-Maal; er Tiderne daarlige hos os, saa bliver Folk dog hjemme, navnlig naar de lader sig skræmme fra Udvandring ved samtidige daarlige Efterretninger fra Amerika. Naturligvis har Reglen sine Undtagelser; men er der nogen Fornuft i Udvandringen, hvad der naturligvis ikke altid er, saa burde man først bestemme sig til den efter at have skaffet sig Oplysning om Chancerne histovre, og efter at have overvejet Forholdet mellem Chancerne her og Chancerne der. —

Efter at have betragtet Ind- og Udvandringsoverskudet vender vi os til

Fødselsoverskudet.

Ifølge Stadslægens Opgivelser udgjorde Antallet af Levendefødte og af Døde, excl. Dødfødte*), følgende Promille af Befolkningen:

*) Forholdet mellem Levendefødte og Dødfødte var i 1860—64, 1865—69, 1870—74, 1875—79 og 1880—84 henholdsvis som 21,77:1, 22,95:1, 25,78:1, 30,88:1 og 30,90:1. Det absolute Tal af Dødfødte er i Almindelighed lidt over 300.

Aar	Levendefødte pr. Mille af Befolkn.	Dødsfald (excl. Dødfødte) pr. Mille af Befolkn.	Overskuds-Fødsler pr. Mille
1870	31,1	22,7	8,4
1871	30,2	26,4	3,8
1872	32,1	24,3	7,8
1873	32,0	24,9	7,7
1874	34,2	25,4	8,8
1875	33,8	27,7	6,1
1876	36,8	24,3	12,5
1877	36,3	22,1	14,1
1878	36,0	21,6	15,0
1879	36,5	25,9	10,6
1880	36,4	24,5	11,9
1881	37,1	21,1	16,0
1882	38,0	24,7	13,3
1883	37,4	22,0	15,4
1884	38,5	23,4	15,0
1885	38,2	20,2	18,0
1886	37,5	23,1	14,4
1887	35,1	23,7	11,4

Disse Talrækker gør det tydeligt, at der mellem de enkelte Aar kan være ikke ubetydelige Differencer, hvis Forhold til den økonomiske Situation ofte er meget tvivlsomt. I det Store og Hele viser Fødslerne en stigende, Dødsfaldene en aftagende Tendens. Dog er i de sidste to Aar Fødselspromillen taget noget af, Dødsfalds-Promillen noget til, saa at Overskuds-Promillen er ikke uvæsenligt mindre end i de nærmest foregaaende Aar.

I Tilslutning til, hvad her er anført om Befolkningens naturlige Væxt ved Fødslernes Overskud over Dødsfaldene, kan der formentlig være Grund til at hidsette et Par Notitser vedrørende den københavnske

Ægteskabs-Hyppighed.

Af Ægteskaber blev der indgaaet:

Pr. Mille af Befolkningen		Pr. Mille af Befolkningen	
1870	8,2	1879	8,8
1871	8,3	1880	9,0
1872	9,1	1881	9,4
1873	9,5	1882	9,3
1874	9,7	1883	10,0
1875	12,0	1884	12,3
1876	10,0	1885	9,1
1877	9,8	1886	8,6
1878	9,3	1887	7,6

Denne Talrække synes ganske vist at bekræfte den almindelige Antagelse, om Ægteskabs-Hyppighedens Forhold til den økonomiske Situation: jævnsides med de opadgaaende økonomiske Konjunkturer i Begyndelsen af Halvfjerdserne stiger Ægteskabs-Hyppigheden, og de nedadgaaende Konjunkturer i Halvfjerdsernes Slutning ledsages af tilsvarende Fald i Ægteskabstallene; i Begyndelsen af Firserne syntes de økonomiske Forhold atter at ville klare op, og Ægteskabstallene stiger; i Midten af Firserne har Forholdene igen været noget trykkede og Ægteskabstallene er da ogsaa i 1885 og 1886 og endnu mere i 1887 gaaede ganske betydeligt nedad. Dog maa man være forsigtig med at uddrage Slutninger af alle disse Forholdstal: Ægteskabs-Hyppigheden kan selvfølgelig meget vel tage af, selv om de økonomiske Forhold forbedrer sig, eftersom Ægteskabs Hyppigheden ikke udelukkende paavirkes af økonomiske Hensyn, men tillige af andre. Hvis man vil betegne Ægteskabs-Hyppigheden som et Slags »økonomisk Barometer«, saa maa man dog altid huske paa — at faktisk kan Vejret være meget smukt, selv om Barometret falder. Endvidere maa man, naar man ser Ægteskabs-Hyppigheden forandre sig i en Befolkning, inden man uddrager Slutninger af disse Forandringer, have Klarhed over, om ikke Aldersklassefordelingen og

Samfundsklassefordelingen ogsaa har forskudt sig i vedkommende Befolkning.

Medens Ægteskabs-, Fødsels- og Indvandringstallene kun kan opfattes som usikre »reflektoriske Symptomer«, kunde man mene at faa en mere direkte Oplysning om den økonomiske Situation gennem Indkomstskat Ansættelserne: gennem dem skulde man jo netop faa Besked om i alt Fald

de Indkomstskattepligtiges Indkomst.

Det første Aar, da den københavnske Indkomstskat blev anvendt, var 1862; vi anfører her for hvert enkelt Aar siden 1862 Tallet paa Indkomstskattepligtige, deres antagne Indtægt og den Indtægt, hvoraf de svarer Skat:

Aar.	Antal Skattepligtige.	De Skattepligtiges samlede antagne Indtægt.	Den antagne Indtægt genn. pr. Skattepligtig.	Totalbeløb af den Indtægt, hvoraf der betales Skat.
		Mill. Kr.	Kr.	Mill. Kr.
1862.....	16,231	41,0	2526	34,1
1863.....	17,844	44,5	2494	36,8
1864.....	17,146	43,5	2536	36,8
1865.....	17,465	44,8	2563	37,4
1866.....	17,925	46,5	2595	38,7
1867.....	18,724	47,2	2522	39,0
1868.....	18,548	47,1	2537	38,6
1869.....	18,665	47,3	2535	39,2
1870.....	18,690	47,7	2551	39,4
1871.....	18,980	50,7	2669	41,2
1872.....	20,553	58,2	2829	47,4
1873.....	21,639	60,1	2778	49,1
1874.....	26,050	68,0	2610	54,9
1875.....	27,250	70,4	2584	56,5
1876.....	29,060	73,5	2528	59,0
1877.....	28,779	74,3	2582	59,3
1878.....	27,835	71,8	2578	57,8
1879.....	26,804	69,4	2584	56,2
1880.....	27,232	73,2	2615	60,1
1881.....	30,210	81,1	2683	66,7
1882.....	31,237	85,4	2733	70,8
1883.....	32,543	89,3	2745	74,1
1884.....	35,383	95,4	2696	78,7
1885.....	37,085	97,9	2640	80,7
1886.....	38,711	98,3	2539	80,7

For indeværende Skatteaar, 1887—88, udgør den »antagne Indtægt« omtrent 98 Mill. og Skatteindtægten c. 80 Mill. Kr.*), altsaa omtrent de samme Beløb som i de to foregaaende Aar.

---

*) Af den saakaldte »Skatteindtægts« fulde Beløb faar Kommunen i Virkeligheden aldrig Skat: der er altid et vist Beløb, der gaar tabt. I 1862 gik af en Skatteindtægt paa ca. 34 Mill. Kr. $1\frac{1}{2}$ Mill. tabt; i de senere Aar er der af en Skatteindtægt paa c. 80 Mill. gaaet omtrent 10 Mill. tabt. I 1886 skulde saaledes Kommunen have oppebaaret i Indkomstskat c. 2,₄₅₄ Mill. Kr., hvilket, naar Skatteprocenten er 3 pCt., svarer til en Skatteindtægt af c. 81 Mill. Kr.; — men den oppebar kun 2,₁₄₁ Mill. Kr., maatte altsaa føre til Afgang 312,000 Kr., en Afgang, der svarer til 10,₄ Mill. Kr. Den Indtægt, hvoraf der i Virkeligheden svaredes Skat, blev altsaa kun 70,₃ Mill. Kr. Af de c. 312,000 Kr., der førtes til Afgang, skyldtes c. 52,000 Kr. Reklamationer til Ligningskommissionen (37,000 Kr.) og til Overligningskommissionen (15,000 Kr.), c. 16,000 Kr. hidrørte derfra, at Militære kun udreder 2 pCt. i Skat af deres Gage. Men langt større Beløb maatte føres til Afgang paa Grund af Dødsfald og Bortflytten fra Kommunen — c. 129,000 Kr. — og paa Grund af Ophold i en anden Kommune i en Tid af 4 Maaneder eller derover, — nemlig c. 115,000 Kr. Bortflytning fra Kommunen medfører, »at Kommunen saa godt som slet ikke oppebærer nogen Skat af Godsejerstanden, uagtet den i Skattebogen staar opført med store Indtægter.« Bestemmelsen om Ophold i en anden Kommune i 4 Maaneder eller derover — Landliggeriet — har først i de senere Aar faat nogen Betydning. »I 1862 blev der slet ikke afskrevet noget Beløb af Hensyn dertil. Spørgsmaalet kom først frem efter 1867 og i Begyndelsen kun som et lille Spørgsmaal, hvorpaa der ikke fra nogen Side blev lagt synderlig Vægt, medens det nu har faat en relativt meget stor Betydning for Kommunen. Medens der i 1867—68 kun var 36, der forlangte Godtgørelse, fordi de laa paa Landet, var der forrige Aar (1885) 652, der reklamerede af denne Grund, og Godtgørelsen steg i det nævnte Tidsrum fra 20,000 til 120,000. Det var en temmeligt enestaaende Stilling, hvori Københavns Kommune var bragt ved dette Forhold, som kunde udtrykkes saaledes: at af alle sine største Skatteydere faar Kommunen kun $\frac{2}{3}$ af den dem paa-

Hvad der først falder i Øjnene, naar man betragter disse Talrækker, er den meget betydelige Forøgelse af de Skattepligtiges Antal: fra 1870 til 1886 blev de Skattepligtiges Antal adskilligt mere end fordoblet, medens der mangler meget i en Fordobling af Folkemængden i dette Tidsrum. Fra 1880 til 1886 steg Tallet af Skattepligtige, det vil jo sige af Personer, hvis aarlige Indtægt anslaaes at være 800 Kr. eller derover, med omtrent 42 pCt., — en Tilvæxtprocent, der er mere end to Gange større end Befolkningens Tilvæxtprocent i samme Tidsrum. Skulde der imidlertid komme et Aar, i hvilket de Skattepligtiges Antal tog af, ja saa har man før oplevet det samme, uden at det har været følt som en Ulykke: i 1878 og 1879 (ligesom ogsaa, skønt i mindre Grad, i Krigsaaret 1864) var der en ganske betydelig Nedgang; men den efterfulgtes saa af en saa meget større Opgang.

Hvad der falder i Øjnene ved Betragtningen af den antagne Indtægt og den Indtægt, hvoraf der svares Skat, er først den temmelig ringe Fremgang i Tresserne, afbrudt ved en lille Nedgang i Krigsaaret 1864 og i 1868, dernæst den overordenlige Fremgang fra Begyndelsen af Halvfjerdserne og til lidt over Midten, saa den ikke uvæsentlige Nedgang i 1878 og 1879, og endelig den meget stærke Opgang efter 1880. I 1887 har der

---

lignede Skat, medens den ikke faar noget Vederlag derfor, da Godsejerne ere lige saa omhyggelige for at forlade Byen, inden de have været her i fulde 4 Maaneder, som Landligerne for at blive i det Mindste én Dag over 4 Maaneder paa Landet. (Borgmester Borups Udtalelse i Borgerrepræsentanternes Møde den 7. Juni 1886.) Det tiltagende Landliggeri paafører Kommunens Kasse Tab, men er jo forøvrigt et gunstigt Symptom.

været nogen Tilbagegang; men Tilbagegangen i 1878 og 1879 var ganske anderledes betydelig, og forvandedes dog saa hurtigt.

At den gennemsnitlige Indtægt pr. Skattepligtig holder sig ved det samme Pas af 25-, 26- og 2700 Kr., er ikke overraskende: den store Mængde ny tilkomne Skatteydere kommer selvfølgelig nedenfra.

Nogen paalidelig Maalestok for Fremgangen eller Tilbagegangen i Borgernes økonomiske Velvære er Indkomstskat-Statistiken øjensynligt aldeles ikke. For det første giver den jo i ethvert Fald slet ingen Oplysning om, hvorledes den Masse af Borgere, der ikke er sat i Skat, har det. Dernæst er ogsaa de medtagne Personers Indtægt i de fleste Tilfælde anslaaet med en meget problematisk Nøjagtighed. Det antages almindeligt, at der blandt den overordentligt store Mængde Personer, der slet ikke sættes i Skat, findes et forholdsvis meget stort Antal, der i Virkeligheden har 800 Kr. eller derover i aarlig Indtægt. Ligningskommissionen ønsker imidlertid af den ene eller den anden Grund ikke at optage dem blandt Skatteyderne; — men man har ingen Garanti for, at Ligningskommissionen i alle de enkelte Aar med samme Grad af Strenghed eller Ikke-Strenghed har draget Grænsen mellem Skattepligtige og Ikke-Skattepligtige. Ejheller kan man være helt sikker paa, at de andre Unøjagtigheder, der nødvendigvis maa klæbe ved Skatteansættelserne, er af ganske ensartet Beskaffenhed i de enkelte Aar. — Og dernæst, selv om Ansættelserne var paalidelige, saa vilde de dog ikke give tilstrækkelig Oplysning om Fremgang eller Tilbagegang i de Skattepligtiges økonomiske Kaar: det er ikke nok at faa at vide, hvormange Kroners Indtægt de Skatte-

pligtige har: det samme Antal Kroner rækker i de forskellige Aar ikke lige vidt, og Priserne har i de siden 1862 forløbne Aar ikke altid bevæget sig i samme Retning, er ikke altid gaaede opad, men er ogsaa faldne.

Afgiver saaledes Indkomstskat-Statistiken end ikke noget Bevis for Frem- eller Tilbagegang, saa faar man dog unægteligt ved en Betragtning af den det Indtryk, at der i de sidste Aar været Tilbagegang. Men en meget tvivlsom Maalestok er Indkomstansættelsen altid, og vi gør derfor bedst i at tage, hvad der ellers kan være af Symptomer paa økonomisk Frem- eller Tilbagegang i Øjesyn. —

Udstedte Næringsadkomster.

Paa Haandværks- og Fabriksdrift meddeltes der i hvert af de syv Aar 1880—86 følgende Tal af Næringsadkomster: 367, 408, 431, 460, 572, 643, 466. I 1886 har der saaledes paa dette Punkt været Nedgang — en naturlig Reaktion ligeoverfor de store Tal fra 1884 og 1885 —, og fra Halvfjerdsernes sidste Halvdel kendes en lignende Reaktion: i de syv Aar 1870—76 udstedtes nemlig af Næringsadkomster paa Haandværks- og Industridrift resp. 265, 238, 346, 422, 427, 477 og 447; men i 1877, 1878 og 1879 sank Tallene til 360, 358 og 380.

Næringsadkomst paa Handelsnæring meddeltes i 1881—86 i et Tal af resp.: 1085, 1115, 1295, 1387, 1278, 1194. Ogsaa her er nogen Nedgang, der falder paa Detailhandlen (i 1881—86 resp. 423, 416, 579, 642, 609 og 488 Detailhandel-Næringsadkomster). Derimod meddeltes der i 1886 omtrent ligesaamange Næringsadkomster som i de foregaaende Aar paa Groshandel

(130), Høker- og Brændevinshandel (307) og anden Handelsnæring (269).

Paa Beværtningsnæring meddeltes der 1883—86 kun resp. 31, 44, 54 og 52 Næringsadkomster (i 1882 455, før 1882 i Almindelighed hvert Aar et Par Hundrede Stykker).

Ialt meddeltes i 1886 1824 Næringsadkomster, hvoraf imidlertid endel kun gik ud paa Forandring af ældre eller Forening med andre Næringsveje, saa at der i Virkeligheden kun nedsatte sig 1396 ny Næringsdrivende. De ny Næringsdrivendes Tal var i 1883—85 resp. 1381, 1610 og 1641.

Betalingen for meddelte Næringsadkomster udgjorde i 1883—86 122,000, 141,000, 138,000 og 117,000 Kr.

Firma-Anmeldelser.

I 1884, 1885 og 1886 anmeldtes 185, 183 og 193 ny Firmaer, — større Tal end i noget tidligere Aar. 33, 37 og 48 Firmaer ophævedes i disse tre Aar.

Fabriker under Arbejdsinspektørernes Tilsyn.

Det Antal københavnske Fabriker og fabrikmæssigt drevne Værksteder, der i Følge Fabrikloven af 23. Maj 1873 stod under Arbejdsinspektørernes Tilsyn, udgjorde i 1876—81 227 à 241, i 1882—86 253 à 261, — alt-saa kun meget ringe Svingninger. Hvad angaar Tallet af de i disse Fabriker arbejdende Børn (10—14 Aar), unge Mennesker (14—18 Aar) og voxne Arbejdere, saa undergik det i 1877, 1878 og 1879 en ikke saa ringe Formindskelse i Sammenligning med 1876; men i Firs-erne gik det atter ret betydeligt op, indtil der i 1885 og 1886 atter indtraadte en Dalen. Vi anfører Tallene for 1876, 1879, og de tre sidste Aar, om hvilke Oplysning haves:

I Fabrikerne under Tilsyn arbejdede:

	Børn.		Unge Mennesker.		Voxne Arbejdere.	
	Mk.	Kk.	Mk.	Kk.	Mk.	Kk.
i 1876.....	559	165	631	282	4875	1469
- 1879.....	440	152	551	154	4366	1504
- 1884.....	629	137	648	193	5843	2034
- 1885.....	535	131	739	166	5257	1904
- 1886.....	443	143	730	125	5196	1760

Tallet af voxne Arbejdere, af begge Køn, er saaledes nu betydeligt større end i Halvfjerdserne; Tallet af unge Mennesker af Mandkøn er ogsaa endel større; men Tallet af unge Mennesker af Kvindkøn og af Børn, af begge Køn, er i 1886 mindre end det var i Halvfjerdserne, endog mindre end i 1879.

Dampkedler.

Antallet af Dampkedler i København er Aar for Aar voxet: Antallet af faststaaende Dampkedler var den 31. December 1876 329, den 31. December 1887 derimod 510; Antallet af transportable Dampkedler henholdsvis 10 og 53, derunder 16 Lokomotiver tilhørende Strandvejens Dampsporvejselskab.

De industrielle Aktieselskaber.

Til Karakterisering af disses Stilling (eller Børs- publikumets Opfattelse af den) i Halvfjerdserne og nu tjener den paa de respektive Aktier noterede Børskurs.

Før 1884 stod de danske Sukkerfabrikers Aktier regelmæssigt over, ofte endog betydeligt over pari; men i sidste Halvdel af 1884 indtraadte et stærkt Prisfald, og i de sidste tre, fire Aar har Kurserne gennemgaaende været meget lave, men for Størstedelen saa fluktuerende, at en Gennemsnitskurs ingen rigtig Forestilling

giver. — Burmeister & Wains Aktier stod i 1874 gennemsnitligt i 116, i 1875 i 103, men var i 1876—79 stærkt trykkede, idet deres Gennemsnitskurs i disse fire Aar henholdsvis var 79, 69, 64 og 84. Aaret 1878 stod altsaa lavest; men fra 1880—84 var Kursen atter betydeligt over pari, henholdsvis i disse fem Aar gennemsnitligt 106, 128, 120, 116 og 117. I Foraaret 1885 gik Kursen stærkt tilbage, og i 1885 og 1886 var Gennemsnitskursen kun 89 og 84. I 1887 begyndte den paany at nærme sig pari. Bevægelsen har altsaa været denne: høje Kurser før 1876, stærkt trykkede Kurser i 1876—79, især i 1878, stærk Opgang 1880—84, noget trykkede Kurser i 1885 og 1886, dog ikke nær saa stærkt trykkede som i Halvfjerdsernes Slutning, og nu fra 1887 atter Fremgang. — Forenede Oplagsplads Aktier stod indtil 1877 regelmæssigt over pari; i 1877 begyndte Kursfaldet, der fortsattes i 1878 og 1879; men i 1880 vendte Pari-Kurserne tilbage, og de hævedes indtil ind i 1886; men siden Begyndelsen af 1886 har de atter været noget trykkede. — Fredens Møllers Fabrikers Aktier har bevæget sig noget anderledes end de ovennævnte: de kom godt over det slemme Aar 1878, med For- og Eftergænger, og indtil 1885 var en Kurs af 140, eller derover, den sædvanlige; men i 1886 og 1887 har de staat noget lavere. — Fabriken Aluminias Aktier har derimod haft den sædvanlige gode Periode før 1876 (Kursen stod i 1873—75 ialt Fald ofte over pari), den trykkede Periode 1876—79 (i det ominøse Aar 1878 noteredes enten slet ingen Kurs eller ogsaa saa lave Kurser som f. Ex. 30), den stærkt opadgaaende Periode efter 1880 (Kursen var i 1881—84 og et Stykke ind i 1885 regelmæssigt over pari, endog af

og til over 120), og saa i 1886 og 1887 atter vigende Kurser, men en langt svagere Tilbagegang end den i Halvfjerdserne. — De danske Cikoriefabrikers Aktiers Kurs var i Januar 1875 102, og senere hen i Aaret endnu højere. I Jan. 1878 var Kursen kun 37, og senere hen i Aaret samt i 1879 faldt den endnu dybere. Genoprejsningen begyndte 1880 og fortsattes de følgende Aar. I 1888 traadte de ind med 110, — den gode Stilling fra før 1875 var tilbagevunden. — Tuborg stod i 1875 over pari; i Jan. 1876 var Køberkursen 95, i Jan. 1877 57 og i Jan. 1878 endog kun 36. Fra 1880 gik det atter godt opad og kun faa Aar hengik, inden pari atter var naat og overskredet. — Køberkursen paa Kastrup Glasværks Aktier var først i Jan. 1874 og 1875 104; Jan. 1876 99, Jan. 1877 90, Jan. 1878 knap 80; men mod Slutningen af 1879 genvandtes pari, og i Firserne har de regelmæssigt staat meget betydeligt over pari; i 1888 gik de ind med en Køberkurs af 156½. — De forenede Dampmøllers Aktier har tilbagelagt den sædvanlige Vej: før 1876 over pari; 1877—79 under pari; 1880—84 atter over pari; i de derefter følgende Aar nogen, men ikke særlig stor Tilbagegang.

Disse Exempler maa forslaa: de angiver Reglen — en Regel, der som enhver anden har sine Undtagelser, men her dog kun forholdsvis faa. Reglen er utvivlsomt denne: blomstrende Aar i Halvfjerdsernes første Halvdel; stærk Depression i og om Aaret 1878; livlig Opgang efter 1880, der dog paa nogle — men ingenlunde alle — Omraader i det sidste Par Aar maatte vige Pladsen for en Reaktion — men en Reaktion, der ved Siden af den fra 1878 var meget moderat. — Det er det Resultat, en Betragtning af de industrielle Aktie-

selskaber fører til; og Alt tyder paa, at den øvrige Industri i Hovedsagen har været undergivet samme Kaar. —

— Medens der kun foreligger overordentligt lidt af officiel Statistik til Belysning af den københavnske Industris Bevægelser, haves der ikke faa officielle Oplysninger om Handel og Trafik. Om Ind- og Udførsel afgiver, som bekendt, Statistisk Bureau aarligt udførlig Beretning; — men det afgiver den saa sent, at den ikke faar nogen videre aktuel, men blot historisk Betydning. Bureauet er endnu — Februar 1888 — ikke kommet videre end til — 1885. Maaske kommer dog Beretningen for 1886 snart efter at disse Blade er trykte, — og det er derfor ikke værdt her at dvæle ved den sidst udgivne Beretning, der jo heller ikke kan give os nogen Oplysning om de Aar, som denne Fremstilling særligt har med at gøre. Derimod skal vi anføre nogle faa Data vedrørende

Københavns Handelsflaade.

At den københavnske Sejlflaade i den sidste halve Snes Aar er gaat stærkt tilbage, stemmer med den i alle Kulturlande herskende Udviklingslov, efter hvilken Sejlskibene efterhaanden trænges bort af Dampskibene.*)

I Slutningen af forrige Aarhundrede skal Københavns Handelsflaade have talt ca. 350 Skibe med mindst 50,000 Registertons. De ulykkelige Begivenheder i dette Aarhundredes Begyndelse gav Hovedstadens Handel et Knæk, som den var meget længe om at forvinde: endnu

---

*) Jfr. Artiklen »Handelsflaaderne« i Nationaløkonomisk Tidsskrift 1887, S. 479 fg.

i Trediverne og Fyrerne havde Hovedstaden ikke engang 300 Skibe med lidt over eller noget under 30,000 Tons. — Sejlskibe; thi Dampskibene begyndte først i Begyndelsen af Fyrerne at vise sig i Københavns Handelsflaade. Efter Begyndelsen af Halvtredserne gik det saa smaat fremad, og i Treserne og Halvfjerdserne naaedes 3 à 400 Sejlskibe med ca. 40,000 Tons. Ved Udgangen af 1876 taltes 330 Sejlskibe med 41,000 Tons; fra dette Aar af er Sejlflaaden hvert eneste Aar bleven formindsket og ved Udgangen af 1886 talte den kun 280 Skibe med 23,000 Tons. Da hele Landets Sejlflaade i den sidste halve Snes Aar ikke er aftagen med samme Proportion som Københavns, udgør Københavns Sejlflaade nu kun $\frac{1}{8}$ af hele Landets, for en halv Snes Aar derimod $\frac{1}{5}$.

Desmere er saa Dampflaaden voxet. I 1843 fik København sine 3 første Dampskibe, temmeligt smaa, tilsammen kun 264 Tons. Men Dampflaaden voxede, næsten Aar for Aar, i Begyndelsen dog kun smaat: efter tyve Aars Forløb var den, i 1863, ikke naaet videre frem end til 21 Skibe med knap 2500 Tons. Fra nu af gik det imidlertid godt fremad: hvert Aar bragte Forøgelse, indtil en Tilbagegang eller Standsning endelig indtraadte i 1885: ved Udgangen af 1884 taltes 171 Dampskibe med 76,000 Tons, ved Udgangen af 1886 kun 147 Skibe med 70,000. Nedgangen skyldes dog for Størstedelen den Omstændighed, at endel Dampskibe, som beskæftiges i den indenrigske Fart, er overførte fra København til det Provinstoldsted, som de hyppigst anløber. København besidder dog fremdeles omtrent de fire Femtedele af hele den danske

Handelsflaade. Og det er vel alt, hvad man med Billighed kan forlange.

Københavns udenrigske Skibsfart

hævede sig i Halvfjerdserne særdeles betydeligt. I 1870—71 ind- og udklareredes der i udenrigsk Fart til og fra København 13,800 Skibe bestuede med 489,000 Tons. I 1877 var Skibsexpeditionerne stegne til næsten 19,000, og den ansatte Godsmængde til 830,000. Saa indtræder der en lille Tilbagegang: i 1878 er Skibsexpeditionerens Tal kun 18.500 og den omsatte Godsmængde 823,000 Tons. Men fra 1880 gaar det atter rask fremad, og i 1884 expederes der 24,400 Skibe med 1,240,000 Tons. I 1885 er Skibsexpeditionerne vel endnu ta'rigere, over 26,000, men Godsmængden gaar lidt ned, til 1,230,000 Tons. En yderligere Nedgang finder Sted i 1886: Skibsexpeditionerne reduceres til 21,000, den omsatte Godsmængde til lidt over 1, Mill. Tons. Den almindelige Tilbagegang for hele Landet har ogsaa maattet ramme København særligt. Nedgangen i 1886 rammer dog især de fremmede Skibe, der deltager i den udenrigske Skibsfart paa København: i 1885 besørgedes 664 000 Tons ved fremmede og kun 566.000 Tons ved danske Skibe; i 1886 derimod kun 563,000 Tons ved fremmede, og næsten ligesaa meget, nemlig 544,000 Tons. ved danske Skibe. Nedgangen ramte især svenske Skibe, tildels dog ogsaa tyske, britiske og norske.

Den indenrigske Skibsfart

udviser som man let kan forstaa, ikke nær saa stor en Stigning som den udenrigske. Medens den i udenrigsk Fart omsatte Godsmængde nu er 2 à 3 Gange større, end den var i 1870, er Stigningen i den indenrigske

Fart i samme Tidsrum kun saaledes, at der ligeoverfor 238,000 Tons i 1870 staar ca. 300,000 Tons i 1886. Ganske vist er dette sidste Tal endel lavere end det tilsvarende Tal i de foregaaende Aar: den i indenrigsk Fart omsatte Godsmængde var i 1885 337.000, i 1884 endog 356,000 Tons, og man maa helt tilbage til 1881 for at finde et mindre Tal end Tallet fra 1886. Hvad angaar Tallet af Skibsexpeditioner, var det i 1870—71 11,600, — i 1886 derimod 10,700. I de mellemliggende Aar svingedes Tallet mellem 11 og næsten 14,000, hyppigst nærmest det førstnævnte. En Betragtning af alle de enkelte Aar i det omhandlede Tidsrum vilde oplyse om jævnlig Nedgang og derefter følgende Opgang.

Dampskibs-Aktieselskaberne

har i det Hele haft de samme gode og trykkede Perioder som de industrielle Aktieselskaber, dog saaledes at hine har lidt betydeligt mere under Trykket i Firserne, paa Grund af de ualmindeligt slette Fragter. Det forenede Dampskibsselskab, der jo nu besørger næsten hele Københavns indenrigske og en stor Del af dens udenrigske Dampskibsfart, saa saaledes sine Aktier før 1876 stadigt noterede betydeligt over pari. ofte 130 eller endnu mere, hvorimod deres Kurs i 1877 og 1878 i Almindelighed svingede omkring 90; i 1880—84 tilbageerobredes den gode Kurs fra før 1876; men i 1885 og endnu mere i 1886 var det daarligt fat — i 1886 var Kursen gennemgaaende betydeligt lavere end i 1878, kun ca. 60—70; i 1887 bedredes Forholdene, og i 1888 genvandtes pari. — Lignende Bevægelser har Dampskibsselskabet »Danmarks« Aktier gennemgaaet, med noget større Tryk, da Selskabet i flere af de senere Aar intet Udbytte har

givet. — Dampskibsselskabet »Norden« er kommet lettere over de senere Aar; dets Aktier har hyppigt været over pari, i 1887 og 1888 betydeligt over pari, og de har i Firserne ikke gennemgaaet en saa lang trykket Periode som i 1876—79. — De fleste andre Selskaber har været mindre heldigt stillede, nogle endog decideret uheldigt. Især i 1886 var Kurserne tildels overordenligt trykkede. I 1887 bedredes Forholdene derimod ikke uvæsenligt, og Kurserne steg gennemgaaende ganske antageligt.

Jernbanetrafiken

har ogsaa været noget ringere i de sidste Aar. I 1886—87 var nemlig Tallet af Rejsende til og fra København (Klampenborgbanen undtagen) 1,606,000 (nemlig henved 804,000 ankommende og henved 803,000 afgaaende Rejsende); men i 1885—86 havde det været lidt større, 1,613,000, og i 1884—85 endog 1,621,000. I de foregaaende Aar var det derimod betydeligt mindre. I tidligere Tider har dog ogsaa enkelte Aar stillet sig ugunstigere end deres Forgængere: ogsaa paa dette Punkt møder vi Aarene 1878 og 1879 med lavere Tal end 1877.

Paa Klampenborgbanen løstes der i 1886—87 Billet af 1,229,000 Personer. Dette Tal var noget større end Tallet for 1885—86. 1,180,000, men mindre end Tallene for 1884—85, 1883—84 og 1882—82 resp. 1,307,000, 1,401,000 og 1,356,000.

Den ankommende Godsmængde vejede i 1886—87 3,4 Mill. Centner, den afgaaende 3,0, tilsammen 6,4 Mill. I intet tidligere Aar i Firserne har Godstrafiken været saa ringe: i hvert af Firsernes tidligere Aar

vejede det ankomne og afsendte Gods omtrent 7 Mill. Centner, sædvanligvis endog lidt mere (7,2 Mill. Centner).

Derimod var Trafiken til og fra Kvægtorvet betydeligt større end tidligere, i 1886—87 ca. 150,000 Centner, mod 60—72,000 i de foregaaende fire Aar.

Ogsaa Havnebanetrafiken var i 1886—87 adskilligt større end tidligere, idet den ankomne og afgaaende Godsmasse vejede 1,218 Mill. Centner, i det foregaaende Aar derimod kun 1,173 Mill., og i de tidligere Aar langt mindre.

Middelindtægten for Københavns Station af Personfærdslen var i 1886—87 1,292,000 Kr., af Godsfærdslen 736,000 Kr., tilsammen 2,028,000 Kr. Disse Tal er adskilligt større end Tallene for det foregaaende Aar, i hvilket de vare resp. 1,116,000, 693,000 og 1,809,000 Kr.

Klampenborgbanens Stationers Middelindtægt var i 1886—87 330,000 Kr., i 1885—86 310,000 Kr.

Posttrafiken.

Den sidst offentliggjorte Beretning om Statsposten er den for Finansaaret 1885—86. Den udviser gennemgaaende højere Tal end de foregaaende; eksempelvis anfører vi, at Tallet af til København ankomne Breve i det nævnte Finansaar var ca. $7\frac{2}{3}$ Mill., hvortil saa kommer ca. $4\frac{1}{3}$ Lokalbrev (Fodpostbreve), — højere Tal end i noget tidligere Aar. (I 1878 havde der været en lille Nedgang i Tallet af ankomne Breve.) — Københavns Bypost besørgede i 1887 773,194 Breve (mod 738,468 i 1886). I 1887 havde 153 (i 1886 92) Forretninger og Institutioner deponeret frankerede Konvoluter hos Byposten, — i hvilken Mængde er ikke oplyst; men det siges: at disse frankerede Kon-

volutter benyttet overordentligt meget, og Arrangementet har vist sin praktiske Nytte, idet der daglig fra de gule Kasser indkommer en Mængde Bestillinger paa Fødemidler, Kul, Brænde, Øl og lign. De indkomne Ordres indlægges i de nævnte frankerede Konvoluter og tilstilles de paagældende Firmaer, saaledes at Bestilleren og Kunden intet har at betale i Porto.* By-Pakkeposten besørgede fra 1. Avg. til 31. Decbr. 1883 17,574 Pakker; i 1884 55,728, i 1885 73,402, i 1886 79,753, i 1887 80,959. Tallet af Pakkeindleveringssteder hos Urtekræmmere og andre Handlende var i Begyndelsen af 1888 280. Ved sin Landpakkepost ad Strandvejen (fra midt i April til først i Oktober) besørgede Byposten i Sommeren 1884 10,742 Pakker, i 1885 19,957, i 1886 19,985 og i 1887 22,376. I 1884 havde 40 Sommerbeboere indtegnet sig som Abonnenter, i 1885 67, i 1886 71 og i 1887 90 Familjer.

Statstelegraphen.

I de to sidste Aar afsendtes og ankom følgende Tal af Telegrammer fra og til København:

			1886	1887
afs. Telegrammer fra København til Indlandet ..			146,531	146,451
- - - - -	- - - - -	- Udlandet...	126,694	134,938
ank. - - - - -	til - - - - -	fra Indlandet ..	162,390	154,942
- - - - -	- - - - -	- Udlandet...	136,636	145,874

Tallene omfatter ikke alene Københavns Hovedstation med Filial- og Forstadsstationer, men tillige Telegrafstationerne paa Frederiksberg samt i Valby og Hellerup.

Man vil bemærke, at Telegramudvexlingen med Udlandet i 1887 var noget stærkere end i 1886, hvorimod Telegramudvexlingen med Indlandet udviser en

lille Nedgang. I 1878 var baade Telegramudvexlingen med Indlandet og den med Udlandet svagere end i det foregaaende Aar.

Telefontrafiken

har, som man nok kunde vide, været i uafbrudt Stigen i de syv Aar, i hvilke den har fundet Sted (Telefonselskabet begyndte sin Virksomhed den 15. Jan. 1881). Vi anfører S. 117 Tallene for 1883—87: (Tallene for 1883—85 efter »Statistiske Oplysninger om Staden København, III«; Tallene for 1886 og 1887 ifølge godhedsfuld Meddelelse fra Telefonselskabets administrerende Direktør, Hr. Overkrigskommissær C. L. Madsen).

Sporvejstrafiken

i København er kun lidt over tyve Aar gammel. I 1866 havde København endnu kun én Sporvej, »Københavns Sporvej«, hvis Bane dengang kun var lidt over 14,000 Alen lang. I 1867 kom »Nørrebro Sporvej« til, i Oktober 1872 »Frederiksbergs«, i April 1873 »Forstædernes«, i Juni 1884 »Falkonéralléens«, i Marts 1884 »Strandvejens Dampsporvej«. I 1870 var den samlede Banelængde c. 26,000 Alen, i 1880 noget over 43,000, i 1885 henved 70,000, og nu lidt mere, nemlig*):

Københavns Sporvej c. . . .	21,000	Alen.
Nørrebros — . . .	5,500	—
Frederiksbergs — . . .	7,000	—
Forstædernes — . . .	15,710	—
Falkoneralléens — . . .	7 750	—
Strandvejens — . . .	14,630	—

---

*) Dobbelt- og Undvigespor ikke medregnet. Derimod medregnet 2200 Alen Frederiksbergs Sporvej paa Stenbro. Frederiksbergs og Forstædernes Sporvej har 1128 Alen fælles.

	1883	1884	1885	1886	1887
Længden af overjord. Ledninger, km.	63 ₁₀	75 ₁₀	84 ₃	117 ₀	125 ₀
Udstrækning af overjordiske Ledningsstraade i Brug, km.	1503 ₁₁	1852 ₁₇	2264 ₁₁	2519 ₆	2829 ₈
- - underjord.	-	-	418	524 ₃	546 ₁
- - undersøiske	6 ₁₃	6 ₁₅	33 ₆	33 ₆	33 ₆
Antal af Centralstationer	4	4	5	6	6
- - andre Stationer	25	25	23	23	21
Abonnentsforbindelser	803	1105	1375	1545	1774
Antal af Linjevejlere	21	24	44	47	47
- - Telefoner	926	1267	1523	1621	1694
Antal af Samtaler mellem Abonnenter	800 000	1,175,000	1,485 000	1,750,000	2,100,000
- - - - - Publikum og Stationer eller Abonnenter	6,670	9 656	8,398	6 842	6,827
Telegrammer pr. Telefon fra Abonnenter gennem Stationer	7,340	10,800	10,479	10,793	12,000
- - - - - Publikum direkte	57,991	45,391	32,322	25,224	22,032

Naar Sporvejsnettet er taget til i en saadan Grad, er Trafiken selvfølgelig ogsaa taget til: i 1866 1870, 1880 og 1885 kørtes henholdsvis 64,000, 154,000, 276,000 og 500,000 Mil. I blot fem Aar, fra 1880 til 1885, steg altsaa Tallet af kørte Mil næsten til det Dobbelte, fra noget over $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{2}$ Million Mil. Antallet af befordrede Passagerer var i 1866, 1870, 1880 og 1885 henholdsvis 2,₄, 5,₈, 10,₁ og 17,₁ Millioner. Indtægten af solgte Billetter steg fra knap $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{2}$ Mill., 1,₀ og lidt over $1\frac{3}{4}$ Mill. Kr.

I de to sidste Aar, 1886 og 1887, har Trafiken været noget mindre, næsten paa alle Linjerne. Ogsaa for Sporvejselskaberne har de sidste Aar været noget tarvelige; men det maa fremhæves, at de ogsaa i Halvfjerdsernes sidste Halvdel følte Trykket. Forøvrigt over naturligt Vejrliget i de enkelte Aar meget stor Indflydelse, og ogsaa andre ikke-økonomiske Indflydelser gør sig gældende. Endelig maa det indbyrdes Konkurrenceforhold mellem de forskellige Linjer tages i Betragtning.

Københavns Sporvej hævdede sig efter at have forvundet Trykket fra Halvfjerdsernes Slutning godt i Firserne. I 1885 kørtes ialt 153,200 Mil, befordredes 5,615,000 Personer og havde en Brutto-Indtægt af 649,000 Kr. I 1886 og 1887 kørtes noget færre Mil, 151,900 og 150,400, men Nedgangen i Passagertallet var endnu større, nemlig til henholdsvis 5,458,000 og 5,185,000. Antallet af Passagerer pr. kørt Mil var

1872-81 gennemsnitl.	1882	1883	1884	1885	1886	1887
36, ₈	36, ₅	37, ₄	37, ₅	36, ₇	35, ₉	34, ₅

De sidste Aars Nedgang er altsaa ikke saa ganske ringe. — Bruttoindtægten pr. kørt Mil var

1872-81 gennemsnitl.	1882	1883	1884	1885	1886
Øre	Øre	Øre	Øre	Øre	Øre
377	412	419	424	423	410

Man bemærker Stigningen i Firserne, indtil Nedgangen indfinder sig ved Aaret 1885. — Bruttoindtægten pr. Passager var

1872-81 gennemsnitl.	1882	1883	1884	1885	1886
Øre	Øre	Øre	Øre	Øre	Øre
10, ₃	11, ₃	11, ₂	11, ₃	11, ₆	11, ₄

Netto-Udbyttet blev dog gunstigere, formedelst ringere Udgifter, særligt mindre Hestehold.

Nørrebro's Sporvej, der ligeledes havde haft ringe Aar i Halvfjerdsernes Slutning, havde i 1885 bragt det det op til 60,000 Mils Kørsel, 3,472,000 befordrede Passagerer, 289,000 Kr. Indtægt. I 1886 og 1887 gik Miltallet op til 62,500 og 65,600, og ikke desmindre sank Passagertallet til 3,353,000 og 3,388,000 og Kørselsindtægten til 279,000 og 282,000 Kr.

Frederiksberg Sporvej, for hvilken ligeledes 1879 var et meget ringe Aar, kørte i 1885 56,000 Mil, befordrede 1,724,000 Passagerer og havde en Indtægt af 197,000 Kr. Intet tidligere Aar havde saa høje Tal at opvise. Tallene for 1886 og 1887 er disse: 56,000 og 57,000 kørte Mil, 1,734,000 og 1,716,783 befordrede Passagerer, 196,000 og 195,000 Kr. Indtægt. Tallene for 1886 altsaa paa det nærmeste lig Tallene for 1885; i 1887 en lille, men ogsaa kun en lille Tilbagegang.

Hver Passager betalte gennemsnitligt i 1883, 1884, 1885, 1886 og 1887 henholdsvis 11,56, 11,51, 11,45, 11,29 og 11,36 Øre. Passagererne har altsaa været noget mere økonomiske i 1886 og 1887, især i 1886.

Forstædernes Sporvej, der, ligesom de fornævnte i 1879 befordrede færre Personer og tjente mindre end i de foregaaende Aar, har i Firserne efter stor Maalestok udvidet sit Banenet og sin Kørsel. Banens Længde var i 1882 endnu 8060 Alen, i 1883 derimod 13,260, i 1884 og 1885 14,536 og i 1886 og 1887 15,710. Antallet af kørte Mil var i Aarene 1882—87 henholdsvis 39,000, 53,000, 90,000, 99,000, 120,000 og 120,000. Antallet af befordrede Passagerer i de samme sex Aar 1,562,000, 2,073,000, 3,294,000, 3,696,000, 3,682,000 og 3,671,000. Kørselsindtægten 140,000, 185,000, 292,000, 325,000, 321,000 og 320,000 Kr. Trods den store Stigning i Tallet af kørte Mil er altsaa Tallet af befordrede Passagerer og af Kørselsindtægt mindre i 1886 og 1887 end i 1885.

Falkonéralléens Sporvej kørte i 1886 49,000 Mil, befordrede 1,488,000 Passagerer, havde i Indtægt af solgte Billetter 115,000 Kr. I det foregaaende Aar havde Indtægten og Miltallet været omtrent som i 1886, Passagertallet gik derimod betydeligt frem i 1886, idet det i 1885 kun var 1,419,000. Indtægten af hver Passager var i 1886 altsaa knap 8 Øre, i 1885 dog lidt over 8 Øre.

Strandvejens Dampsporvej, hvis Længde omtrent er som Forstædernes, kørte i 1884 og 1885 henholdsvis 60,000 og 81,000 Mil, befordrende 1,0 og 1,2 Mill. Passagerer, og havde i Billet-Indtægt 177,000 og 200,000 Kr. I 1886 kørtes 52,276 »Togmil«, 80,437

»Vognmil« og 2,913,085 »Pladsmil«; i 1887 derimod kun henholdsvis 48.607, 66,568 og 3,291,960. Altsaa gennemsnitligt pr. Togmil i 1886 1 Togmil = 1,54 Vognmil = 55,72 Pladsmil, og i 1887 1 Togmil = 1,37 Vognmil = 67,73 Pladsmil. I 1886 var der altsaa gennemsnitligt i hvert Tog $1\frac{1}{2}$ Vogn med $55\frac{3}{4}$ Pladser, medens der i 1887 i hvert Tog gennemsnitligt kun var $1\frac{1}{3}$ Vogn, men derimod paa Grund af Vognenes Ombygning $67\frac{3}{4}$ Pladser. (Fra de andre Selskaber foreligger ingen Oplysninger om kørte »Pladsmil«). Af Billetter solgtes i 1886 og 1887 henholdsvis lidt over 1,2 og lidt under 1,1 — foruden ca. 900 Abonnements-Kort —, og Kørselsindtægten var henholdsvis 198.000 og 174,000 Kr. Nedgangen i Trafik og Indtægt tilskrives væsentligst den af Indenrigsministeriet fra 1. April 1887 paa budte langsommere Kørsel (Maximum $1\frac{3}{4}$ Mil i Timen mod før $2\frac{1}{8}$, foruden Opholdene ved Stoppestederne), hvorved Togenes Antal formindskedes fra 5 i Timen til 4 eller med 20 pCt., hvad der især paavirker Indtægten af Sommer-Søndagene og af den tilfældige Lysttrafik; — den faste Hverdagstrafik mellem Hellerup og Trianglen synes derimod paa Grund af den tiltagende Bebyggelse at være i jævn omend langsom Stigning.

Sporvejselskabernes Aktiekurser.

For de tre ældste Selskabers Aktier er 1878 det kritiske Aar. De frederiksbergske Sporvejsaktier stod i 1874 og 1875 stadigt betydeligt over pari; i 1876 og 1877 gik det svært tilbage med Kursen, og i 1878 var den gennemsnitlige Aarskurs*) kun 50. Efter 1879 gik

*) Den »gennemsnitlige Aarskurs« betyder Gennemsnittet af de første Køberkurs-Noteringer i hvert af Aarets fire Kvartaler. Ved nogle Sporvejskurser har der dog ofte i længere Tidsrum

det atter godt fremad, og i de sidste 4 Aar har Kursen som Regel været over 120. Nørrebro's Aktier har altid hævdet særdeles smukke Kurser, om de end i 1878 led nogen Tilbagegang. Københavns var noget trykkede i 1878, men har siden 1882 regelmæssigt staaet ikke lidet over pari. Forstædernes havde i Aarene før 1880 aarlige Gennemsnitskurser mellem 78 og 93; efter 1880 har den aarlige Gennemsnitskurs bestandigt været over pari. De gamle Sporvejsselskabers Aktier har saaledes ikke lidt under daarlige Tidens Tryk i Firserne.

De københavnske Bankaktiers Kurser.

De nedenanførte Kurser for 1874—87 er Gennemsnits-Aarskurser.

	Nationalbk.	Privatbk.	Lænebk.	Industrikk.	Landmandsbk.	Handelsbk.
1874	171	134	103	115	99	104
1875	173	127	96	103	96	96
1876	171	108	89	90	91	88
1877	164	82	80	42	81	85
1878	158	68	80	24	77	90
1879	164	78	92	23	93	93
1880	171	92	102	38	108	101
1881	174	111	109	44	120	106
1882	173	113	107	84	117	106
1883	173	112	106	83	119	104
1884	174	111	104	88	122	104
1885	172	107	104	95	120	105
1886	173	91	99	93	116	99
1887	179	103	105	103	120	107
2. Januar 1888 . . .	177	107	108	106	118	109
1. Februar 1888 . . .	179	109	108	108	119	109

slet ikke været noteret nogen Kurs, saa at de anførte Kurser kun er Gennemsnit af enkelte Kvartaler. De i denne Afhandling nævnte Kurser støtter sig paa Angivelser enten i »Statistiske Oplysninger om Staden København, III«, eller i Greens »Danske Fonds og Aktier«.

Disse Kurser udviser den sædvanlige Kursbevægelse: først meget høje Kurser; saa ved Aar 1878 overordentligt stærkt trykkede Kurser for alle sex Banker; i Firserne atter høje Kurser; i 1886 nogen Tilbagegang, saa at de fire Bankers Aktier stod under pari; og endelig i 1887 stærk Opgang for alle Banker.

Børskurserne paa de andre Værdipapirer af særlig københavnsk Interesse, saasom Københavns Kommuneobligationer, Kreditkasseobligationer, Østifternes Kreditforeningsobligationer m. fl., har, paa samme Maade som de ovenfor omtalte Kurser, i Firserne gennemgaaende været særdeles høje. Det vil ikke være fornødent at føje flere Exempler til de alt anførte, — det vil alt staa klart, at hvis man beregner Størrelsen af de i de forskellige Føretagender stikkende Kapitaler efter Papirernes Kursværdi i Slutningen af Halvfjerdserne og nu i Slutningen af Firserne, vil der vise sig en særdeles betydelig Kapitalforøgelse.

Den reelle Kapitalforøgelse er paa Grund af Kursstigningen i den sidste halve Snes Aar meget stor; — men forøvrigt er der dog ogsaa blevet emitteret endel ny Papirer.

Konsul Green beregner i sin Haandbog »Danske Fonds og Aktier« Bevægelserne i de i indenlandske Fonds og Aktier engagerede Kapitaler i de sidste ti Aar saaledes:

I Fonds indestod i 1877 352 Mill. Kr., i 1883 563 og i 1887 718 Mill. Kr. Denne kolossale Stigning skyldes hovedsagelig Kreditforenings-, Kreditkasse- og Hypothekobligationer, hvis Kapital steg fra 150 Mill. i 1877 til 310 i 1883 og 448 Mill. Kr. i 1887. Men ogsaa Beløbet af de i Kommuneobligationer og i indu-

strielle Foretagenders samt Kommunikationsforetagenders Partialobligationer anbragte Kapitaler er steget stærkt.

Hvad Aktier angaar, ser det ud, som om der fra 1877 til 1883 slet ingen Forøgelse fandt Sted, idet Kapitalbeløbet for begge Aar angives til c. 207 Mill. Kr. Man maa imidlertid erindre, at i dette Tidsrum var det, at de sjællandske Jernbaner udgik af Aktieselskabernes Tal og overgik til Statens Eje; — i Virkeligheden steg ogsaa i dette Tidsrum Aktiekapitalen noget. Fra 1883 til 1887 steg den fra 207 til 223 Mill. Kr.

Disse Tal gælder indenlandske Fonds og Aktier overhovedet, — altsaa ikke udelukkende københavnske Papirer. Imidlertid er de københavnske Kapitaler jo i en meget fremtrædende Grad interesserede i de forskellige Foretagender, — om det end umuligt lader sig sige, i hvilken Grad.

Aktie-Emissionen har nu i en Aarrække været, ganske vist ikke helt standset, men dog svag. Det er dette Forhold, man synes at ville betegne som et uheldigt, som et af Vidnesbyrdene om den herskende »Forretningsløshed«. I Virkeligheden er jo Forholdet det, at der produceres og handles, købes og sælges, altsaa gøres Forretninger som før. Men man er blevet forsigtig, vover sig ikke gerne ind paa ny, ukendte Foretagender, — og denne forsigtige Konservatisme udlægges som et sygeligt Symptom, en sygelig Mathed. Men den hidsige Jagen efter Nyt, — denne Tilstand, hvor ny Foretagender skyder frem som Paddehatte, kunde maaske ogsaa opfattes som en mindre normal Tilstand, som en Feber-Tilstand. — Hvorom Alting er, — Forretningslivets Forhold, Tilbudet af Penge og

Efterspørgslen derefter, overhovedet Pengemarkedets hele Karakter maa selvfølgelig være bestemmende for

Nationalbankens Diskontonoteringer.

Siden 1870 har den af Nationalbanken noterede Minimums-Diskonto i aarligt Gennemsnit været saaledes:

Bankaar pCt.	Bankaar pCt.
1870-71 4,34	1879-80 3,41
1871-72 4,07	1880-81 3,13
1872-73 4,24	1881-82 3,63
1873-74 4,33	1882-83 4,18
1874-75 4,73	1883-84 4,12
1875-76 5,46	1884-85 4,05
1876-77 5,03	1885-86 3,74
1877-78 5,25	1886-87 3,00
1878-79 3,91	

I Halvfjerdserne var altsaa Diskontoen gennemgaaende temmelig høj, — siden 1878—79 derimod lav, dog med nogen Stigning i 1882—85, men derefter atter Fald, og i det sidste Aar var den endog paafaldende lav. Dette Faktum er tydeligt nok; derimod er det ikke saa tydeligt, hvorledes det retteligt bør udtydes. Man kan jo, om man vil, faa alle de forskellige Diskontonoteringer, de høje saavel som de lave, ugunstigt udtydede. I 1877—78, da Nationalbanken opnaaede den højeste Fortjeneste, den nogensinde har haft, nemlig 2,8 Mill. Kr., hed det saaledes, at denne enestaaende store Fortjeneste nærmest skyldtes det ved flere ugunstige Omstændigheder fremkaldte økonomiske Tryk, der fremkaldte et stor Begær efter Laan mod haandfaet Pant, og den høje Diskonto, det nævnte Bankaar havde, sattes i Forbindelse med det økonomiske Tryk. De nærmest følgende Aar havde lave Diskonto-Noteringer, og den lave Diskonto

forklaredes ved den gennemgaaende Forretningsløshed. Saa kom Aaret 1882—83 med Diskontoforhøjelse, og det indrømmedes om den, at den nok for en Del skyldtes et større Liv paa flere Omraader af Landets Forretningsvirksomhed og Udvidelse af bestaaende Foretagender, men samtidigt tilføjedes det, at den større Efterspørgsel efter Penge dog ogsaa for en Del var foranlediget ved de ugunstige Afsætningsforhold, som Aarets Host havde været underkastet. Endeligt forklares de sidste Aars lave Diskonto ved den herskende Forretningsløshed.

Medens Diskonto-Noteringerne væsenligt staar i Forbindelse med de i Øjeblikket herskende Tilstande paa Pengemarkedet, turde

Rentefodens Dalen

have en mere blivende Betydning. Som det er lykkedes Staten at faa sin Gæld konverteret, saaledes har ogsaa Københavns Kommune i det sidste Aar opnaat at faa hele sin tidligere 4 pCt.s Gæld afløst af en $3\frac{1}{2}$ pCt.s. Ogsaa Københavns Kreditforening og Kreditforeningen for Husejere i København har konverteret til lavere Rente. København har overhovedet i høj Grad mærket de sidste Aars Nedgang i Rentefoden, — et Faktum, som i alt Fald Debitorerne har al Grund til at være fornøjede med. Ogsaa

de københavnske Sparekasser

har benyttet sig af Lejligheden til at nedsætte den Rente, de yder: de har, som bekendt, nedsat Renten for Indskud til 3 pCt., — kun med Undtagelse af den ældste Kasse, »Sparekassen for København og Omegn«, der fremdeles yder $3\frac{4}{5}$ pCt., og som derfor ogsaa har set en meget betydelig Mængde Kapitaler strømme til

sig. Den overskygger da ogsaa nu langt alle de andre Kasser. Men heller ikke disse kan med Grund klage over Mangel paa Indskud. Medens Sparekasserne i 1877 og 1878 mærkede Tidernes Tryk, var Penge-tilstrømningen til dem i 1887 særdeles betydelig. I de fire store Kasser — Sparekassen for København og Omegn, Bikuben, Landmandsbankens Sparekasse og Arbejderbankens — indestod der ved Udgangen af 1876 lidt over 63 Mill. Kr. I 1877 gik det ned, til noget under 63 Mill. I 1878 var der vel nogen Fremgang, men ikke nogen stærk, kun til 68 Mill.; — men saa gik det hurtigt opad: i 1879 til 83 Mill., i 1880 til næsten 100 Mill. Kr., — og ved Udgangen af 1887 indestod der endog i disse fire Kasser, altsaa bortset fra de mindre, 169 Mill. Kr. I Løbet af faa Aar havde Beløbet saaledes mere end fordoblet sig. —

— — Efter at have anført de foranstaaende, det normale Erhvervsliv vedrørende Data, skal der nu hid-sættes et Par Tal, der maaske ogsaa kan kaste noget Lys over Erhvervslivet, omend mere over, om man vil, dettes mindre normale Sider. Det er Benyttelsen af Assistenshuset og private Pantelaanere, Benyttelsen af det offentlige Fattigvæsen og Forbrydelser mod Ejendommen, som her tænkes paa.

Pantsætninger.

I Finansaaret 1886—87 indsattes og fornyedes der i Assistenshuset ialt 201,440 Panter, hvorpaa der udlaantes 1,660,000 Kr. Disse Tal er ikke synderligt forskellige fra Tallene fra tidligere Aar: Antallet af Panter har altid i Halvfjerdsjerne og Firserne været lidt over eller lidt under 200,000, og Laanesummen lidt over eller lidt under $1\frac{1}{2}$ Mill. Kr. I intet Aar siden 1870 har

Laanesummen været under 1,340,000 Kr. eller over over 1,661,000 Kr. Bevægelserne er altsaa meget smaa, og det er vanskeligt at slutte noget fra dem til den økonomiske Situation.

I 1886—87 udlaantes paa

14,37	pCt. af Panterne fra 50 Øre til	2 Kr.
64,46	- - - -	2 Kr. - 10 -
15,25	- - - -	10 - - 20 -
4,41	- - - -	20 - - 50 -
0,76	- - - -	50 - - 100 -
0,50	- - - -	100 - - 200 -
0,25	- - - -	200 - og derover.

Hos de private Pante-Laanere (hvorunder »de billige Laanekontorer«) stiler Omsætningen siden 1870 sig saaledes:

	Pantsætninger	Laanesum Mill. Kr.
1870. .	896,580	1,785
1871. .	962,298	1,936
1872. .	974,812	2,041
1873. .	1,027,394	2,273
1874. .	1,018,179	2,383
1875. .	976,114	2,554
1876. .	974,962	2,525
1877. .	953,069	2,517
1878. .	975,633	2,478
1879. .	1,013,067	2,639
1880. .	1,068,717	3,001
1881. .	1,139,787	3,203
1882. .	1,240,070	3,077
1883. .	1,236,235	3,673
1884. .	1,273,745	3,785
1885. .	1,295,106	3,748
1886. .	1,277,216	3,508

I det Hele udviser disse Tal en Stigning, dog saaledes, at der i de »daarlige« Aar 1878 og 1886 er en lille Nedgang i Størrelsen af den samlede Laanesum. —

De private Pantelaanere benyttes, som Tallene udviser, efter et langt større Omfang end Assistenshuset; men Laanesummerne er i Almindelighed særdeles smaa: i 1886 gennemsnitligt kun Kr. 2,80 pr. Pant, medens den gennemsnitlige Udlaanssum ved Assistenshuset dog er lidt over 8 Kr.

Antallet af Personer under Fattigforsørgelse var i de sidste tyve Aar i dagligt Gennemsnit:

Aar	Under fast Forsørgelse	Under midlertidig Forsørgelse	Tilsammen	I Procent af Københavns Folkemængde pCt.
1867. . .	6943	3449	10392	6,02
1868. . .	7413	4151	11564	6,60
1869. . .	7482	3366	10848	6,04
1870. . .	7250	2387	9637	5,24
1871. . .	7012	2225	9237	4,88
1872. . .	6699	1779	8478	4,35
1873. . .	5946	1373	7319	3,66
1874. . .	5437	1361	6798	3,31
1875. . .	4902	1272	6174	2,93
1876. . .	4645	1380	6025	2,79
1877. . .	4846	1700	6546	2,95
1878. . .	5154	1925	7079	3,12
1879. . .	5541	2002	7543	3,24
1880. . .	5726	1970	7696	3,20
1881. . .	5950	2208	8158	3,29
1882. . .	6252	1937	8189	3,19
1883. . .	6273	1997	8270	3,12
1884. . .	5960	1984	7944	2,90
1885. . .	6033	2405	8438	2,98
1886. . .	6525	2902	9427	3,30

Af Personer under fast Forsørgelse befandt sig 17 à 1800 indskrevne Lemmer i Stiftelserne, 6 à 700 Plejebørn og — i 1886 — 857 »enkelte Fattige«. Medens Tallet af Lemmer i Stiftelserne og af Plejebørn ikke bevæger sig synderligt, har Tallet af »enkelte Fattige« i det omhandlede Tidsrum været i

næsten uafbrudt Stigning: i 1867 var det 135, i 1877 518 og i 1886 857. De resterende c. 3200 Personer under fast Forsørgelse hørte til c. 800 Familjer. I Tidsrummet 1879—86 har Tallet af Familjer under fast Forsørgelse bevæget sig mellem 700 og 800, med 26—3200 Personer.

Under midlertidig Forsørgelse befandt sig i 1886 351 Familjer med 1468 Personer, 128 Plejebørn, 262 enkelte Fattige, 867 Personer paa Ladegaarden og 177 Personer i St. Johannes Stiftelse. Stigningen i 1886 skyldes baade de enkelte Fattige og Familjerne, — især Familjerne.

Til de ovenfor anførte Tal er at føje: Tallet af Patienter, der har været under Kur for Fattigvæsenets Regning. Det daglige Gennemsnitstal af saadanne Patienter var før 1878 sædvanlig lidt over 1000; i 1878 gik det noget i Vejret — til 1123; i 1879 gik det yderligere et Skridt opad — til 1213; i de syv Aar 1880—86 har det været følgende: 1252, 1226, 1253, 1264, 1284, 1445 og 1430. De to sidste Aar, 1885 og 1886, har altsaa paafaldende høje Tal. De 1430 i 1886 var saaledes fordelt mellem de forskellige Hospitaler: i Kommunehospitalet 419, i St. Hans Hospital 638, i St. Johannes Stiftelsen 227, i Øresundshospitalet 1, i Blegdamshospitalet 57, i Børnehospitalet 33 og i Vestre Hospital 55. (I disse Patienttal er indbefattet c. 200 — de 55 paa Vestre Hospital og 157 paa Kommunehospitalet —, der behandlede for venerisk Syge, og for hvilke der ifølge Lovgivningen ikke kan kræves Refusion.)

Foruden til de ovennævnte Fattige ydedes der i 1886 Hjælp en Gang for alle til 616 enkelte Fat-

tige og til 2977 Familjer med 11,387 Personer, til- sammen 12,003 Personer. Dette Tal er betydeligt større end de tilsvarende Tal fra tidligere Aar (— i 1883 kun 5700, i 1884 knap 5300, i 1885 7493); men Hjælpen er i Almindelighed yderst ringe, gennemsnitligt pr. Individ ikke en Gang 3 Kr. Til de 12,000 Personer, der ikke samtidigt havde anden Hjælp, udbetaltes nemlig knap 32,200 Kr.

Det daglige Gennemsnitstal af Understøttede, som havde Ophold i København, var, naar bortses fra Sygehjælpen:

Aar	Fast For- sørgede	Midler- tidig For- sørgede	Til- sammen	Kbhvs. Middel- folketal	Procentaf Folke- mængden
1869	6400	3366	9766	179,700	5,44
1870	6130	2387	8517	184,000	4,53
1871	5858	2225	8083	189,400	4,27
1872	5410	1779	7189	194,800	3,64
1873	4620	1373	5993	200,200	2,99
1874	4121	1361	5482	205,600	2,67
1875	3659	1272	4931	211,000	2,34
1876	3486	1380	4866	216,400	2,25
1877	3738	1700	5438	221,800	2,46
1878	4027	1925	5952	227,200	2,62
1879	4395	2002	6397	232,500	2,75
1880	4542	1970	6512	240,500	2,71
1881	4768	2208	6976	249,000	2,80
1882	4972	1937	6909	256,500	2,70
1883	4961	1997	6958	265,000	2,63
1884	4794	1984	6778	274,500	2,47
1885	4813	2405	7218	283,000	2,55
1886	5283	2902	8185	285,700	2,87

Blandt de Understøttede under fast Forsørgelse var der i 1886 2,811 Personer tilhørende 688 Familjer, 43 Plejebørn, 653 enkelte Fattige og 1776 indskrevne Lemmer i Stiftelserne (nemlig 1620 i Almindeligt Hospital

og dets Filialer, 91 i Frelserens Arbejdshus og 65 i Nicolai Arbejdshus).

Hvorledes de Understøttede under midlertidig Forsørgelse fordeltes mellem Familjer, Plejebørn, enkelte Fattige i Byen, Personer paa Ladegaarden og i St. Johannes Stiftelse, er ovenfor anført. Her skal kun tilføjes, at af de 351 Familjer med 1468 Personer, der var under midlertidig Forsørgelse i 1886, var 109 Familjer med 488 Personer forsørgelsesberettigede i København, 242 Familjer med 980 Personer udenbys forsørgelsesberettigede.

En Betragtning af de ovenfor meddelte Forholdstal af Understøttede udviser følgende: I Treserne et meget højt Forholdstal; det bedres meget betydeligt i Halvfjerdsernes gode Aar, og naar Minimum i 1876; i Halvfjerdsernes Slutningsaar, de daarlige Aar, voxer det noget, men ikke meget, indtil 1881; i de gode Aar 1882, 1883 og 1884 bedrer Forholdet sig igen, men i 1885 og 1886 forværres det lidt; — dog er Forholdstallet fremdeles meget lille i Sammenligning med Treserne; det var i Tresernes Slutning netop to Gange større end nu.

Forbrydelser mod Ejendomsretten.

Af »Forbrydelser mod Ejendomsretten« (o: Tyverier, Hæleri, Ran, Røverier, Pengeafpresninger, ulovlig Omgang med Hittegods, Bedragerier, Arvesvig, svigagtig Fallit og Hyrebesvigelser) kom i 1870 4244 til det københavnske Politis Kundskab. Tallet sank i de gode Aar indtil 1875 incl., og udgjorde i dette Aar endog kun 3576. I 1876 gik det med et stærkt Ryk op til 4523. I de følgende tre Aar, 1877—79, holdt det sig omtrent midt imellem 4 og 5000; men i 1880 kom et

nyt voldsomt Ryk: det sprang op over 6000. I 1882 kulminerede det, med 6238. I de fire sidste Aar (1883—86) har det atter været lavere, nemlig henholdsvis 5262, 5594, 5684 og 5614.

Blandt »Forbrydelserne mod Ejendomsretten«, hvortil man i de fleste Tilfælde vilde kunne lægge »Falsk« (i 1886 96 Tilfælde), er det Tyverierne og Bedragerierne, der gør Udslaget: i 1886 vare af de 5614 Forbrydelser mod Ejendomsretten 4582 Tyverier og 953 Bedragerier. Af Tyverierne angaar atter den store Masse kun Smaa-genstande: omtrent syv Tiendedele (i 1886 69 pCt., i de nærmest foregaaende Aar endog 72 pCt.) angaar Koster til en Værdi af 10 Kr. og derunder.

Vi meddeler her en lille Oversigt for de sidste 10 Aar, om hvilke Oplysning haves, over Antallet af begaaede Tyverier sammenholdt med Antallet af de derfor anholdte og til Straf dømte Individider:

Aar	Antal af Tyverier	Antal af de for Tyveri Anholdte		Antal af de til Straf Dømte		
		Ialt	pr. 100 Tyverier	Ialt	pr. 100 Anholdte	pr. 100 Tyverier
1877.	3934	954	24,2	665	69,7	14,4
1878.	3665	781	21,3	588	75,2	16,0
1879.	3672	803	21,9	533	66,4	14,5
1880.	4990	1077	21,6	693	64,5	13,9
1881.	4862	992	20,4	722	72,8	14,9
1882.	4983	1009	20,2	730	72,3	14,5
1883.	4230	910	21,5	655	72,0	15,5
1884.	4659	1040	22,3	742	71,3	15,1
1885.	4579	888	19,4	674	76,0	14,7
1886.	4582	890	19,4	615	69,1	13,4

Hvad der særligt frapperer ved Betragtning af de absolute Tal er Nedgangen først i 1878 og 1879, dernæst i 1885 og 1886.

Selvmord.

Efter Politiets Opgivelser blev der i København i de sidste tyve Aar dels begaaet dels forsøgt følgende Tal af Selvmord:

Aar	Fuldbragte Selvmord absoluteTal pr.100,000 Indb.	Forsøgte Selvmord
1868.	47	27
1869.	45	25
1870.	68	37
1871.	60	31
1872.	57	29
1873.	39	20
1874.	41	20
1875.	44	21
1876.	58	27
1877.	61	28
1878.	79	35
1879.	67	29
1880.	76	32
1881.	69	28
1882.	71	28
1883.	74	28
1884.	68	25
1885.	101	36
1886.	119	42
1887.	112	38

At de for »forsøgte Selvmord« angivne Tal staar betydeligt under Virkeligheden, kan vistnok anses for givet. Hvor nær det af Politiet konstaterede Tal af »fuldbragte Selvmord« kommer Tallet af faktisk begaaede Selvmord, kan der selvfølgelig ogsaa være Tvivl om. Ogsaa kan man mene, at de absolute Tal i alt Fald er saa smaa, at Ufuldstændighederne i Politiets Opgivelser forholdsvis kan influere stærkt, saa stærkt, at de pr. 100,000 Indv. beregnede Forholdstal let kan give en meget unøjagtig Forestilling. Vil man imidler-

tid tage de ovenfor meddelte Tal for gode Varer, kan det ikke andet end tildrage sig Opmærksomhed, at der ogsaa paa Selvmords-Omraadet er en parallel Bevægelse i Slutningen af Halvfjerdserne og Slutningen af Firserne: medens Forholdet i 1873—75 havde været usædvanligt gunstigt, forværrer det sig meget betydeligt efter 1876, bedrer sig saa igen i 1881—84, men bliver siden 1885 rent galt. Det er atter her de to Aar 1878 og 1886, der mødes med ugunstige Tal.

Det enestaaende ugunstige Forhold i 1886 — baade for fuldbragte og for forsøgte Selvmords Vedkommende — hænger nu stærkt sammen med — Karbolsyren. Der herskede i 1886 næsten en Karbolsyre-Epidemi. Medens Drukning ellers altid er det Affivelsesmiddel, der kommer Hængning nærmest i hyppig Brug, var Gift i 1886 rykket op til den næstøverste Plads blandt Affivelsesmidler: i 31 Tilfælde, hvor Selvmordet fuldbragtes, benyttedes i 1886 Gift, — altsaa i mere end $\frac{1}{4}$ af Tilfældene; og ved ikke mindre end 18 af de 46 forsøgte Selvmord benyttedes Gift. Og Giften var atter i de allerfleste Tilfælde Karbolsyre. Karbolsyren havde faaet Ry for at være et godt Affivelsesmiddel, og Adgangen til denne Gift var dengang nem. Ikke blot er Selvmord, som bekendt, en smitsom Sygdom; men ogsaa ved Valget af Affivelsesmiddel har Exemplet sin Magt.

Var det nu det økonomiske Tryk, der i 1878 og i 1885—87 fik Selvmords-Tallet til at stige? Det er vanskeligt at udtale noget bestemt derom. Rigtignok findes der i Politi-Statistiken en »Angivelse af de formodede eller oplyste Aarsager« til Selvmordet; men

denne Angivelse er ikke fyldestgørende. I 1886 erfarede man følgende af den:

	Fuldbragte Selvmord			Forsøgte Selvmord		
	Mænd	Kvind.	Ialt	Mænd	Kvind.	Ialt
Huslige Sorger	6	2	8	3	7	10
Drikfældighed eller andre Udsvævelser . .	20	2	22	1	1	2
Sindsforvirring	27	10	37	4	4	8
Nødlidenhed eller Nær- ingsсорger	22	4	26	7	3	10
Kærestesorger	4	8	12	1	12	13
Melankoli	1	-	1	-	-	-
Ubestemt el. uoplyst	12	1	13	1	2	3
Ialt	92	27	119	17	29	46

For hvert Aar havest der en tilsvarende Angivelse; men den er, som sagt, ikke fyldestgørende, — for det første fordi den indeholder en Rubrik »ubestemte eller uoplyste Aarsager«, der i alt Fald i nogle Aar omfatter et forholdsvis stort Antal Tilfælde, for det andet fordi »Aarsagen« til Selvmordet ikke behøver at være en enkelt men kan være en Kombination af flere samvirkende Faktorer.

— Medens Selvmordstallene selv i bedste Fald ikke kan levere mere end et meget lille Bidrag til Belysning af den økonomiske Situation, kunde man maaske vente at faa noget mere Udbytte af Statistiken vedrørende Publikums Tilstrømning til

Theatre og Forlystelsesanstalter.

Ja, hvis man kunde faa at vide, hvad Folk i de forskellige Aar ofrer paa Fornøjelser! Naar man imid-

lertid ikke har Adgang til at efterse, hvormeget der ialt staar paa Fornøjelses-Kontoen i Borgernes private Regnskaber, maa man nøje sig med at efterse, hvilken Indtægt enkelte Forlystelsesanstalter har haft i de forskellige Aar; — men da ikke blot de forskellige Anstalter, men ogsaa alle de forskellige Arter af Fornøjelser indbyrdes konkurrerer, kan det tænkes, at den Statistik over Forlystelsesanstaltnes Frekvens og Indtægt, som kan fremskaffes, under daarlige Aar kan udvise stigende, og under gode Aar synkende Tal, eftersom Frem- eller Tilbagegangen paa det ene Sted kan modvejes, ja mere end opvejes af en Tilbage- eller Fremgang paa andre Omraader, paa de Fornøjelses-Omraader, som Statistiken ikke rækker over. Dog vil nogle Tal for enkelte Anstalter altid være af nogen Interesse.

Det kgl. Theater har siden 1875 — det ny kgl. Theater aabnedes først medio Oktober 1874 — haft følgende Frekvens og Besøgs-Indtægt:

Sæsonen	Antal Besøgende	Indtægt af Besøget Kr.
1875-76. . . .	349,000	703,000
1876-77. . . .	342,000	697,000
1877-78. . . .	350,000	688,000
1878-79. . . .	340,000	682,000
1879-80. . . .	342,000	698,000
1880-81. . . .	320,000	628,000
1881-82. . . .	351,000	718,000
1882-83. . . .	339,000	699,000
1883-84. . . .	341,000	693,000
1884-85. . . .	328,000	650,000
1885-86. . . .	310,000	578,000

Og Indtægten i den sidste Sæson, 1886—87? Den har været endnu mindre; den har været den laveste, Theatret nogensinde har haft i sin nuværende Bygning. Det kgl. Theaters »Forestillings-Indtægt« angives i 1886—87 til knap 565,000 Kr.

Betragter man de tolv Sæsoner 1875—87, vil man bemærke følgende: Den første Sæson 1875—76 har disse store Tal: omtrent 350,000 Besøgende og over 700,000 Kr.s Indtægt; i Slutningen af Halvfjerdserne gaar det tilbage, og i 1880—81 synker Tallet af Besøgende endog ned til 320,000 og Indtægten til 628,000 Kr. I den følgende Sæson 1881—82 kommer Besøg-Tallet atter op til 350,000, og Indtægten gaar atter op over 700,000 Kr.; men fra da af gaar det Sæson for Sæson tilbage, saa at den sidste Sæson staar med det laveste Tal, der nogensinde er set. Hvis man vilde udtrykke Tallet af Besøgende som en Procent af Folkemængden, vilde Tilbagegangen, da Folkemængden jo bestandig er stegen, blive endnu mere paafaldende. Trods stigende Folkemængde og stigende Velstand er Besøget taget af. At det ikke er de »daarlige Tider«, der udelukkende eller blot overvejende har bestemt Besøget, fremgaar af de ovenstaaende Tal. De »daarlige Tider« kan selvfølgelig have øvet deres Indflydelse; men denne Indflydelse lader sig ikke bestemt paavise: hvis den er tilstede, overskygges den i alt Fald af andre Indflydelser, saasom Valget af mer eller mindre tiltrækkende Forestillinger og de andre Theatres Konkurrence.

Det kgl. Theater kan ikke uden videre give »de daarlige Tider« Skylden for den uafbrudte Tilbagegang siden 1881, aldenstund Tiderne ikke er blevne daarligere

hvert Aar siden 1881; men det kan sige, at det ikke har kunnet holde Stand imod Konkurrencen fra Privattheatrene. Medens nemlig det kgl. Theaters Indtægt siden 1881 er gaat tilbage Sæson for Sæson, er Privattheatrenes gaat fremad, hvilket vil ses af følgende Tal: Indtægten af Besøget var i Sæsonerne:

	1881-82	1882-83	1883-84	1884-85	1885-86
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Casino	186,000	234,000	183,000	162,000	186,000
Folketheatret . . .	187,000	172,000	229,000	211,000	207,000
Dagmartheatret . .	—	—	—	243,000	209,000
Tils.	373,000	406,000	412,000	616,000	602,000

Medens det ny Theaters, Dagmartheatrets Konkurrence i alt Fald indtil 1886 ikke ses at have gjort noget meget stort Afbræk i de to andre Privattheatres Indtægt, har Privattheatrene i Forening maaske konkurreret slemt med det kgl.: hvad det kgl. har tabt siden 1881, har Privattheatrene vundet og mere til.

For 1886—87 har Forf. ingen Angivelse af de tre Privattheatres Indtægt; men det er noksom bekendt, at det ene af de tre Theatre havde en saa usædvanlig stor Indtægt, at den samlede Privattheaterindtægt i 1886—87 næppe var saa ringe. Gaar man tilbage i Tiden før 1881, vil man se, at Casino og Folketheatret i Sæsonerne 1876—81 omtrent havde lige saa store Indtægter som de ovenfor anførte efter 1881, — før 1876 derimod betydeligt mindre. Hvad Københavnerne nu ofrer paa deres Fornøjelser, er utvivlsomt langt mere end i Halvfjerdsernes første Halvdel, — i de Aar, der dog regnedes til de gode. Man maa jo ikke overse, at der i de

senere Aar er opstaaet flere ny store Forlystelsesetablissementer, der tilsammen nødvendigvis maa sluge meget store Summer, ihvorvel Statistiken ikke fuldt ud kan oplyse hvor store.

Hvad Tivoli angaar, stillede Forholdene i de to sidste Aar sig saaledes:

	1886	1887
Antal af Besøgende (excl. Abonnenter)	545.130	516.644
- - Heldags-Abonn. (Voxne og Børn)	3,198	3,818
- - Formiddags-Abonn. (Børn)	137	145
Indtægt af Besøget. . . . . Kr.	247,678	233,990
- - Abonnementet . . . . . -	35,672	42,459

Over $\frac{1}{4}$ Mill. Kr. har man Raad til Aar ud og Aar ind at betale i Entré til Tivoli. Tivolis Indtægt i de to sidste Aar tyder egenlig ikke paa saa meget »daarlige Tider«, — især naar man tager i Betragtning, hvad Folk desforuden i Sommermaanederne har Raad til at ofre paa Fornøjelser, — for Exempel i de faa Maaneder Maj—Avgust af det tarvelige Aar 1886 alene til Cirkus Renz c. 300,000 Kr.

Baade i de indledende Bemærkninger til denne Afhandling og ved Omtalen af de enkelte Forhold er der blevet gjort opmærksom paa dette: Hverken dette eller hint Tal kan, naar det betragtes alene for sig, give os nogen Oplysning om den almindelige økonomiske Bevægelse. Vil man have en saadan Oplysning, maa man

samle Tal sammen fra mange forskellige Omraader, og hvis de saa overvejende peger i samme Retning, vil man kunne gøre sig et Skøn om Bevægelsens Retning og Styrke. Som ligeledes fremhævet, var det umuligt i en enkelt Tidsskrift-Artikel at komme ind paa alle de Forhold, der har Betydning for det foreliggende Spørgsmaal, og om hvilke statistisk Oplysning haves; — et Valg maatte gøres; men saa mange forskellige Omraader er dog i det Foregaaende blevne belyste, at Læserne nu er i Stand til at danne sig et nogenlunde sikkert Skøn.

Om Bevægelsens Retning kan der næppe være nogen Tvivl: den har, lad os sige i de sidste tre Aar eller saa, været nedadgaaende. Paa flere Omraader har Bevægelsen været absolut nedadgaaende; paa andre Omraader har den i alt Fald været det relativt, d. v. s.: for saa vidt der overhovedet har været Fremgang, har denne dog ikke været saa stor som tidligere.

Derimod kan der nok være forskellige Meninger om, hvorledes man skal karakterisere Tilbagegangens Styrke, om den skal kaldes »stor« eller »lille«.

Hvis man vil sammenligne de sidste Aars Tilbagegang med Tilbagegangen i Halvfjerdsernes Slutning, maa man utvivlsomt betegne de sidste Aars Tilbagegang som »lille«. De ovenfor meddelte Tal udviser, at Tilbagegangen omkring Aaret 1878 viste sig baade paa flere Omraader og for Størstedelen med større Styrke end Tilbagegangen i 1885 og 1886. Dette er, hvad Statistiken oplyser. Og til Statistiken maa vi holde os, selv om Folk nok saa meget — »hyler« over Københavns forfærdelige Tilbagegang.

Og forøvrigt — i vor pessimistiske Tidsalder kan man selvfølgelig ikke vente at høre andet end Klager: Naar de almindelige Forbrugsartikler stiger i Pris, hører man ingen Glædesudbrud fra Producenterne, men Forbrugerne klager over, at Livet bliver dyrere. Naar Priserne falder, er det omvendt Producenterne, der klager, og fra det store konsumerende Publikum hører man ingen Glæde over, at Livet nu er blevet billigere. Klager og Klager og intet Andet hører man; — man maa tage dem for, hvad de er værd.

Hvad de er værd, det maa Kendsgerningerne vise os. Ligeoverfor de Industridrivendes Klager staar den Begejstring, hvormed de samme over den industrielle Tilbagegang klagende Mænd har hilset den store kommende Industri- og Landbrugsudstilling, der skal dokumentere den industrielle Fremgang. Et saadant enkelt Faktum betyder adskilligt mere end en stor Mængde klagende Talemaader.

Vi maa holde os til Statistiken, — og den viser, at den betydelige Depression, der fulgte efter den glimrende Periode i Halvfjerdsernes første Halvdel, forvandt i Løbet af et Par Aar, saa at Statistiken fra Firsernes gode Aar — trods al Klage over »vedvarende Forretningsløshed« o. lign. — melder om større Produktion, større Omsætning, større Forbrug end i noget tidligere Tidsafsnit.

Selvfølgelig har man ingen Sikkerhed for, at de sidste Aars Depression vil blive forvunden lige saa hurtigt som 1878-Depressionen; — men Symptomerne fra 1887 tyder dog allerede paa nogen Bedring.

Og hvor skal Forklaringen til den københavnske økonomiske Reaktion søges? Ikke indenfor Byens egne Mure. København er Danmark, Tilbagegangen i København falder sammen med den økonomiske Tilbagegang i Danmark overhovedet.

Men hvor skal da Forklaringen til den almindelige danske økonomiske Tilbagegang i de sidste Aar søges? Ikke indenfor Landets egne Grænser. Om der havde hersket de mest idylliske politiske Tilstande i vort Land, om vi havde vedtaget den herligste Toldlov og gennemført de skønneste økonomiske Reforme, — vort Land vilde dog ikke kunne have unddraget sig Konsekvenserne af, at det kun er et lille Led af et stort økonomisk Hele.

Den internationale økonomiske Statistik godtgør, at de civiliserede Lande i de sidste Decennier stedse mere er blevne sammenknyttede til et solidarisk Hele. Det er ikke blot i Danmark, det er overhovedet i Evropa og Amerika, at det økonomiske Liv i Begyndelsen af Halvfjerdserne blomstrede op i en tidligere ukendt Grad, at det længere hen i samme Decennium sygnede hen, at det atter i Begyndelsen af Firserne blussede op, og at det endelig efter nogle nogle Aars Forløb paany gik tilbage. Det er en Flod- og Ebbe-Bevægelse — dog saaledes, at Floden i det Hele er kraftigere end Ebben. Selvfølgelig føles det økonomiske Bølgeslag ikke overalt i samme Øjeblik og med samme Styrke. Lande, der som Danmark ligger noget fjernere fra det økonomiske Centrum, vil i Almindelighed først føle Bølgeslaget noget

senere. Erfaringerne baade fra Halvfjerdserne og Firserne viser dette. Selvfølgelig har den Enkeltes Initiativ bestandig sin Betydning; selvfølgelig hævner det sig, naar man lægger Hænderne i Skødet og lader fem være lige; alligevel kan det siges, at Sætningen, at »man er sin egen Lykkes Smed«, kun i ringe Grad har Gyldighed for det enkelte Samfund.
